

УДК 783.65

ББК 85.319.9

Андрея Томко

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДУХОВНОПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ ХІХ ст. НА ЗАКАРПАТТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДВОХ РУКОПИСНИХ СПІВАНІКІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст. ІЗ ФОНДІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ)

Автор привертає увагу до духовнопісенної творчості на Закарпатті у ХІХ ст., робить акцент на найбільш важливі праці, що стосуються зазначеного питання. До наукового обігу вводиться інформація про рукописні співаники ХІХ ст. з фондів Закарпатського краєзнавчого музею, що раніше належали відомому досліднику літератури та історії культури краю Миколі Лелекачу, а також ужгородській бібліотеці Товариства "Просвіта". Зроблено джерелознавчо-археографічний аналіз збірників, подано їх інципітний опис.

Ключові слова: Закарпаття, духовна пісня, співаник, інципітарій.

Науково-популярне зацікавлення духовною піснею на Закарпатті починає більш-менш себе виявляти щойно на межі ХІХ – ХХ ст. Серед дослідників, котрі в той час зацікавилися місцевою духовнопісенною творчістю, були Яків Головацький [1], Антін Петрушевич [2], Володимир Гнатюк [3], Іван Франко [4], Гіядор Стрипський (Биленький, Стороженко) [5], Михайло Возняк [6]. Починаючи з 20-х років ХХ ст. найбільш плідно вивчав закарпатську духовнопісенну творчість Юліан Яворський [7]. Досліджували її також Володимир Перетц [8] та Франтішек Тихий [9]. На жаль, науковий інтерес до закарпатських рукописних співаників з'явився тільки наприкінці ХІХ ст., через що чимало цінних рукописних пам'яток було назавжди втрачено. Утім, і в інших регіонах України справа пошуку та збереження такого типу рукописних пам'яток виглядала не набагато краще. Усе це дало підстави М.Возняку стверджувати, що "на співаники ХVІІ–ХVІІІ ст. звернено пізно увагу з українського боку, наслідком чого, певно, не одно пропало", через те слід "зберегти по наших бібліотеках те, чого ще не згриз зуб часу" [10, с.119]. Тож утрачено чимало, але й збереглося достатньо багато матеріалів, які свідчать про велику наукову й мистецьку вартість цієї музично-поетичної культури. Серед утрачених рукописів один зі співаників Івана Югасевича. Інші його рукописні збірники збереглися у празьких архівах. Уперше з ними побіжно вдалося познайомитися Ю.Яворському.

У повоєнні роки науковці лише зрідка звертаються до духовнопісенної творчості Закарпаття. У зв'язку із цим, зокрема, можемо вирізнити статті Стефана Папа [11] та Міхала Лацка [12]. Сьогодні до духовнопісенної творчості Закарпаття інтерес знову відроджується, причому доволі інтенсивно, особливо в ХХІ столітті. Найбільш плідно в цьому напрямі працюють Юрій Медведик (Дрогобич) [13] та Петер Женюх із Братислави [14; 15]. Варто згадати й окремі дослідження Ольги Зосім (Київ) [16], Дітера Штерна (Бонн) [17] та Андрея Шков'єри (Братислава) [18].

Безперечно, у кожному регіоні України національна духовнопісенна творчість виявляла у своєму розвитку як стабільні ознаки жанру, типові шляхи розвитку, так і суто місцеві. Зрозуміло, що пояснюється це насамперед різними інонаціональними впливами, запозиченнями. Зокрема, Галичина особливо зазнала польських впливів. Те ж саме стосується й Волині. Натомість, наприклад, на Слобожанщині – помітні російські впливи, особливо з другої половини ХVІІІ ст. та в ХІХ ст. Загалом відмінності поміж текстами, рукописною культурою укладання та переписування пісенників доволі незначні.

Що стосується закарпатської традиції, то слід насамперед сказати, що вона розвивалась у тісному зв'язку з галицько-волинською паралітургійною творчістю ХVІІ–ХVІІІ ст. Водночас на місцевій духовнопісенній практиці значною мірою позначились словацькі, почасти чеські впливи. Помітні вони й у ХІХ ст. Щодо ХVІІІ ст. вести мову більш проблематично, бо закарпатських пам'яток із цього часу збереглося надто мало. Серед них: Нижньо-Тварозький співаник, Шаришський, Івана Югасевича, а також Пряшівський. Їх введено до наукового обігу згаданими дослідниками (В.Перетц, Ф.Тихий, Ю.Яворський, Ю.Медведик, П.Женюх). У свою чергу, рукописи ХІХ ст. насамперед опрацьовували В.Гнатюк та І.Франко. Чимало знайдених та вивчених ними рукописів зберігаються у фонді Наукового товариства ім. Шевченка у Львові та архіві Івана Франка в Києві.

Цікавою пам'яткою закарпатської духовнопісенної творчості є співаник, що зберігається в Закарпатському краєзнавчому музеї під сигнатурою Арх. – 5677. Рукопис свого часу належав відомому закарпатському літературознавцю Миколі Лелекачу. Співаник переписано орієнтовно в кінці ХІХ ст. на Закарпатті. Формат – фоліо. Перший аркуш збірника з частковим дефектом; кінцеві аркуші втрачені. Тексти писані дрібним півуставом, додаткові тексти (апокрифічні) – скорописом. На арк. 2 прочитується фрагмент водяного знаку “N KANZIE...” (?). Ідентифікувати його не вдалося. Він відсутній у Каталозі Ореста Мацюка та інших каталогах філіграней. Можливо, цей водяний знак удасться прочитати завдяки угорським або словацьким каталогам. Утім, сумнівів, що рукопис переписано наприкінці ХІХ ст., немає. Орнаментальні заставки до текстів збірника писані синім чорнилом, а пісенний текст – коричневим, що традиційно для закарпатських співаників того часу.

До репертуару співаника увійшло близько 60 текстів. Переважна більшість із них – це українські духовні пісні, у тому числі й ті, котрі створені на Закарпатті. Варто відзначити, що завершують збірник апокрифічні тексти (“Лист Бетлеємський”, “Сон Богородиці”). Вміщення такого типу текстів у закарпатських співаниках кінця ХІХ ст. є характерною особливістю для збірників цього регіону. Вивчаючи закарпатський духовнопісенний співаниковий репертуар, на апокрифічні тексти звертали увагу В.Гнатюк та І.Франко. У монографічному дослідженні П.Женюха (*Medzi Východom a Západom*. – Bratislava, 2002. – С.200–203) не подано інципітарію цього співаника. Тому дана стаття проливає світло на весь репертуар збірника, а також сприяє джерелознавчим та текстологічним дослідженням. Ось повний інципітний перелік текстів співаника Арх. – 5677*, який вводиться до наукового обігу вперше:

1. Аркуш (далі – арк.) 1. – Починається (далі – поч.): “С небес ангел пришедший ко вам пастире, до Вѣфлеема скоро грядите звѣздаре...”.

2. Арк. 1. – Поч.: “Бог предвѣчный народился...”.

3. Арк. 2. – Пѣснь святому апостолу Стефану. Поч.: “Святый апостоле первоучениче, всехвалне Стефане...”; акровірш: СТЕФАНУ.

4. Арк. 2, зворот (далі – зв.) – Пѣснь св. Василю. Поч.: “Излияйся благодать во устнах твоих отче...”.

5. Арк. 3, зв. – Пѣснь на Богоявленіє. Поч.: “Иордан рѣко уготовися...”.

6. Арк. 4. – Пѣснь Крещенію Господню. Поч.: “Крещается Владика во Иордани...”.

7. Арк. 4, зв. – Пѣснь на Стрѣтеніє. Поч.: “Свѣтло вси днесь ликуйте...”.

8. Арк. 5. – Пѣснь в недѣлю мясопустную. Поч.: “Кончина приходит, уж свѣту не быти...”.

9. Арк. 5, зв. – Пѣснь в недѣлю сыропустную. Поч.: “Плакался Адам пред раем...”. На “тон” (мелодію) “О Дѣвице...”.

10. Арк. 6, зв. – Пѣснь великопостна. Поч.: “Чистая Богородице, грѣшным людем помощница...”.

11. Арк. 6, зв. – Пѣснь вторая. Поч.: “Дѣво Мати преблагая...”.

12. Арк. 7, зв. – Пѣсни покаянныя под крестом. Поч. “Слонце не грѣй, закрывайся, от сей земли отдаляйся...”.

13. Арк. 7, зв. – Поч.: “Грѣшна душе восплачи, страсть Иисуса мыслячи...”.

14. Арк. 8, зв. – Поч.: “О я мати замученна, что маю дѣлати...”.

15. Арк. 9. – Пѣснь великопостна в великій четверь. Поч.: “Царю Христе, пане милый, тысь баранок справедливый...”.

16. Арк. 10, зв. – Пѣснь великопостна в святый и великій п'яток Кресту над плащенніцею. Поч.: “Подякуйме Пану Богу, дайме честь и хвалу ему...”. На “тон” (мелодію) “Слонце не грѣт...”.

17. Арк. 11. – Пѣснь на Благовѣщеніє Пресвятой Богородицы. Поч.: “Да прійдет, да прійдет всему міру радость...”. Акрівірш пошкоджений: ДЕИМЯН (ДЕМИЯН).

18. Арк. 12. – Пѣснь в недѣлю цвѣтоносную. Поч.: “Радуйся зѣло тщи (sic, треба “дщи”) Сіоня, се Цар твой возсѣдый на осла...”.

*В інципітарії текстів зберігаємо літери “ѣ” та “ы” згідно з їх записом у співаніку. Літери “е”, “є” подаємо відповідно до сучасних норм правопису. Титли в текстах розкрито.

19. Арк. 13. – Пѣснь на Воскресеніє Ісус Христово. Поч.: “Воскрес Ісус от гроба, радость возсія...”.
20. Арк. 13, зв. – Пѣснь на Воскресеніє. Поч.: “Веселій нам днесь день настал, котраго з нас каждой жадал...”.
21. Арк. 14, зв. – Пѣснь святому мученику Георгію. Поч.: “Истыная весна Георгіе наста...”.
22. Арк. 15, зв. – Пѣснь на Вознесеніє Ісус Христово. Поч.: “Взыйде Бог ко высокой горѣ...”.
23. Арк. 16, зв. – Пѣснь на Сошествіє Святаго Духа. Поч.: “Творче и Боже, наш Пани ласкавый...”.
24. Арк. 17. – Пѣснь друга на Сошествіє Святаго Духа. Поч.: “Утѣшитель миру, храни нашу вѣру...”.
25. Арк. 18, зв. – Пѣснь Іоанну Крестителю. Поч.: “Іоан пророк днесь ся раждает...”.
26. Арк. 19, зв. – Пѣснь святой апостолам Петру и Павлу. Поч.: “Органы грайте, Петра величайте...”.
27. Арк. 20. – Пѣснь святому пророку Ілію. Поч.: “Источниче благодати...”.
28. Арк. 20, зв. – Пѣснь на Преображеніє Ісус Христово. Поч.: “На Фаворѣ преобразился...”.
29. Арк. 21. – Пѣснь на Успеніє Пресвятой Богородицы. Поч.: “Веселися в чистостѣ процвѣтшая Дѣвице...”.
30. Арк. 22. – Пѣснь друга Богородицы на Успеніє. Поч.: “Архангелы з неба пришли к Богородицы...”.
31. Арк. 23, зв. – Пѣснь Богородицы на Успеніє. Поч.: “Во успеніє престаеш, престол в небѣ воспримаеш...”.
32. Арк. 24. – Пѣснь Богородицы на Успеніє. Поч.: “Радуйся Царице, наша заступнице...”.
33. Арк. 25. – Пѣснь Богородицы (під час процесії). Поч.: “О Маріє Мати Божа, алілуя, Царю Предвѣчный, Ісусе ласкавый, призри на нас, помилуй нас...”.
34. Арк. 25, зв. – Пѣснь Богородицы. Поч.: “Християне прибѣгайте, дѣла наша взирайте, которыя мы твориме, Матер Божу славиме...”.
35. Арк. 26. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “Ко Тебѣ прибѣгаем, Мати Божая...”.
36. Арк. 27. – Поч.: “О Маріє Повчанска, ходотайнице наша, Маріє...”.
37. Арк. 27. – Поч.: “О Маріє Повчанская, моли своего Сына...”.
38. Арк. 27, зв. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “О Маріє Мати Божа, проси за нас Ісус Христа...”.
39. Арк. 28, зв. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “О Пресвятая Дѣво, помощнице наша, помагай нам...”.
40. Арк. 29. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “О Мати Дѣво святая звѣздо в небѣ пресвѣтлая...”.
41. Арк. 30. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “Буди восхвалена от всѣх родов земных...”.
42. Арк. 31. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “Радуйся Маріє, небесна Царице...”.
43. Арк. 32. – Пѣснь Пресвятой Богородицы. Поч.: “Християне по всем свѣту пойте весело вознесшейся Дѣвѣ Святой нынѣ...”.
44. Арк. 32, зв. – Пѣснь на усѣкновение главы святаго Іоана Хрестителя. Поч.: “Память твоя праведная ест со похвалами...”.
45. Арк. 33. – Пѣснь на Воздвиженіє Честнаго креста Господнего. Поч.: “З емгѣров горных Бог ся являет у Зарваници...”.
46. Арк. 35. – Пѣснь на Воскресеніє Христово. Поч.: “Встал пан Христос з мертвих нынѣ...”.

47. Арк. 36. – Пѣснь на Вознесеніє Христово. Поч.: “На гору возшед Слеонскую днесь совершити славу...”. На мелодію “Предвѣчний...”.

48. Арк. 37. – Пѣснь святому Николаю. Поч.: “Тебе выхваляем, чудный Николае...”. На мелодію “Похвалу принесу...”.

49. Арк. 38. – Пѣснь недѣльная Господу Іисусу Христу. Поч.: “Хвалите Господа с небес, сотворшаго сей свѣтъ увесь...”.

50. Арк. 39. – На проskomеди. Поч.: “Вошел еси іерею во церков Бога вышняго...”.

51. Арк. 40. – Лист бетианский (sic, потрібно бетлеємський). Поч. “Іисус назаретскій, цар іудейскій...”.

52. Арк. 48. – Сон Пресвятой Діви Маріи о Іисусі Христі. Поч.: “Заснула была Пресвята Богородица...”.

53. Арк. 48. – Сказаніє о дванадцят Пятках. Поч.: “Во западнѣй странѣ бысть велика распра от жидов на христиан...”.

54. Арк. 52. – Молитва ко Іисусу Христу на крестѣ умирающе. Поч.: “О Іисусе Христи во болѣзни умирающей, помилуй мя нынѣ...”.

55. Арк. 53, зв. – Пѣснь на Рождество Христово. Поч.: “Не бойтесь пастыри, пастыри радость возвѣщаю, днесь бо вам той рожден естъ...”.

56. Арк. 53, зв. – Пѣснь на Рождество Христово. Поч.: “Ангел пастырям мовил...”.

57. Арк. 54. – Пѣснь на Рождество Христово. Поч.: “О днесь рожденный Іисусе сладкій, весь украшенный свѣте небесный...”.

58. Арк. 54, зв. – Пѣснь на Рождество Христово. Поч.: “Небо и земля нынѣ триумфует...”.

59. Арк. 57. – Молитва Господня “Отче наш” со толкованієм катехеческим (sic !) на гласов стихирья поемья (зберігся тільки початок тексту).

Доволі популярними в другій половині на Закарпатті були спеціальні співаники з текстами похоронних пісень. У жодному іншому регіоні таких спеціальних збірників не уклали ні в рукописній, ні в друкованій практиці. Один із таких співаників зберігається у фондах Закарпатського краєзнавчого музею під сигнатурою І-447. До співаника увійшло 13 текстів похоронної та покайної тематики. Звертає на себе увагу те, що співаник доволі різноманітний, бо є тут пісні для різних вікових категорій та навіть соціальних станів:

1. Арк. 1. – Пѣснь о сметри. Поч.: “О смерти окрутна”.

2. Арк. 1, зв. – Пѣснь о смерти. Поч.: “Источник слез розливайтесь...”. Пісня закарпатського автора Іоана Вюсяника.

3. Арк. 3. – Пѣснь о смерти. Поч.: “От всесуетного свѣта мимо идут нашѣ лѣта...”.

4. Арк. 4. – Пѣснь о смерти. Поч.: “Пришел час мой сего лѣта...”.

5. Арк. 4, зв. – Пѣснь о смерти. Размышляй о себѣ, о человеке каждый...”.

6. Арк. 5. – Пѣснь о смерти. Поч.: “Юж иду до гробу смертнаго, темного...”.

7. Арк. 5, зв. – Пѣснь о смерти. Поч.: “А что мы человецы есмы...”.

8. Арк. 6. – Пѣснь о смерти. Поч.: “Кажут люде яж я умру...”.

9. Арк. 7. – Пѣснь о марности. Поч.: “Фальшивая юность, зрадлива фортурна...”.

10. Арк. 8. – Пѣснь младенцем о смерти. Поч.: “Голубе, голубе, то красно лѣтаеш...”.

11. Арк. 8, зв. – Пѣснь младенцем о смерти. Поч.: “Вострубите вси и возридайте...”.

12. Арк. 9. – Пѣснь смутна. Поч.: “Господы, Господы, а ще бы я выишел на гору высокую...”.

13. Арк. 9, зв. Пѣснь дякови. Поч.: “Восплачися юж днесь согласно общино, сладкопѣвец юж иде в далеку дорогу...”.

Уперше співаники такого типу та духовнопісенні тексти з них ввів до наукового обігу В.Гнатюк. Проте співаник Закарпатського краєзнавчого музею містить і такі тексти, котрі були невідомі цьому дослідникові. Наприклад, можна назвати пісню “Восплачися юж днесь согласно общино, сладкопѣвец юж иде в далеку дорогу...”. Її нещодавно опублікував словацький дослідник П.Женюх у корпусі духовнопісенних текстів Мукачівської єпархії. Він же вважає, що в тексті піс-

ні збережено акровірш: ВСИ Півци Вам. Не виключено, що це так і є, оскільки в пісні також ідеться й про завдання (побажання) наступним поколінням регентів та церковних співаків:

“Півци крислоснії о мні вспоминайте,
Хори церковнії добре устрояйте...”

На завершення слід звернути увагу на те, що співаник 1916 р. був у власності Ласло Мельника з с. Ростоки (тепер Рахівський р-н Закарпатської обл.). Згодом рукопис зберігався в архіві Товариства ужгородської “Просвіти”. Натомість, на думку П.Женюха співаник походить із с. Кальна Ростока, що в теперішньому окрузі Гуменне (Східна Словаччина). Однозначно відповісти важко, але П.Женюх мав би вказати не тільки на джерело словацьке, але й українське.

Пошук рукописних співаників, що переписані на Закарпатті, продовжується. Зокрема, у фондах Закарпатського краєзнавчого музею зберігається ряд інших рукописних співаників ХІХ ст., котрі ще не опрацьовані. Ще два рукописні співаники (1810 р.) зберігаються в Науковій бібліотеці Ужгородського національного університету. Необхідно також проводити археографічну працю у фондах Національного музею у Львові, де теж зберігаються закарпатські співаники ХІХ ст. Нарешті, настав час, щоб опублікувати за копіями Г.Стрипського рукописний “Богогласник” поч. ХІХ ст., котрий уклав та переписав Іван Ріпа. Практика досліджень доводить, що майже кожен новий рукопис містить невідомі тексти або ж більш-менш відмінні варіанти. Слід зауважити, що саме закарпатська духовнопісенна творчість на сьогодні досліджена не повністю. Особливо це стосується ХІХ ст. Саме тому необхідно продовжувати археографічну працю в архівах, бібліотеках та музеях Ужгорода, Львова, Києва, Братислави, Праги та інших міст. Треба також ретельно вивчити духовнопісенну культуру закарпатських українців-русинів, що переселилися в другій половині ХVІІІ ст. на терени Сербії, зокрема в Руський Керестур. Наприкінці ХІХ ст. цю творчість розпочали вивчати В.Гнатюк та І.Франко, сьогодні – почасти П.Женюх. Тож тільки комплексний підхід дозволить дослідити духовнопісенну культуру Закарпаття ХІХ ст. у різних її національних, етнорегіональних та міжнаціональних стосунках.

1. Головацкий Я. Народные песни Галицкой и Угорской Руси. – М., 1878. – Ч.3. – Отд.2.
2. Петрушевич А. Историческая пѣснь карпаторуссов из 1683 года // Литературный сборник, издаваемый Галицко-рускою матицею. – Львів, 1886. – Вып.ІІ. – С.190–198.
3. Гнатюк В. Угроруські духовні вірші // Записки наукового товариства ім. Шевченка (далі – ЗНТШ). – Львів, 1902. – Т.ХLVI. – С.1–68; Т.ХLVII. – С.69–164; Т.ХLIX. – С.165–272; Його ж: Угроруський співаник І.Гряделевича // ЗНТШ. – Львів, 1909. – Т.ХLXXXVIII. – С.151–157.
4. Франко І. Карпаторуська література ХVІІ–ХVІІІ віків // ЗНТШ. – Львів, 1900. – Т.ХХХVІІ. – С.1–91; Т.ХVІІІ. – С.92–162; Перевидання: Карпаторуське письменство ХVІІ – ХVІІІ вв. // Зібрання творів. – К., 1981. – Т.32. – С.207–270.
5. Биленький (Стрипський Г.). Старша руська письменність на Угорщині. – Унгвар, 1907.
6. Возняк М. Два співаники половини й третьої четвертини ХVІІІ в. // ЗНТШ. – Львів, 1922. – Т.СХХХІІІ. – С.115–172; Його ж: Матеріяли до історії української пісні і вірші // Українсько-руський архів. – Львів, 1913. – Т.ІХ; 1914. – Т.Х; 1925. – Т.ХІ.
7. Яворский Ю. Материалы для истории старинной песенной литературы в Подкарпатской Руси. – Praha, 1934.
8. Перетц В. Угро-русский песенник начала ХVІІІ века // Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы ХVІ–ХVІІІ веков. – М.; Л., 1962.
9. Tichý F. Československé písně v moskevském zpěvníku // Práce Učene Společnosti Šafarikove. – Praha–Bratislava, 1931. – Sv.6.
10. Возняк М. Два співаники. – С.116.
11. Пап С. Духовна пісня на Закарпатті // *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*. – Romae, 1971. – Vol.VII (XIII). – Fasc.1–4. – С.114–142.
12. Lacko M. A historical song from Eastern Slovakia (The song about the Ikon of Klokočov) // *Slovak Studies IX. Historica 6*. – Slovak Institute. – Cleveland – Rome, 1969. – С.107–112.
13. Медведик Ю. Деякі тенденції становлення і розвитку церковно-слов'янського пісенного репертуару в паралітургійній культурі Закарпаття та Східної Словаччини від середини ХVІІ до початку ХІХ ст. // *Slovenská, latinská a cirkevnoslovenská náboženská tvorba 15. – 19. storočia*. – Bratislava, 2002. – С.422–440; Його ж: Нижньо-Тварозький співаник середини 30-х років ХVІІІ ст.: його місце в українській духовнокантової культурі та рукописній традиції жанру // *Slovensko-rusinsko-ukrajinské vzťahy od obrodzenia po súčasnosť*. – Bratislava, 2000. – С.350–369; Також: Рецепція словацького канціонала *Cantus Catholici* (1655 р.) в українській паралітургійній творчості другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст. (до

- проблеми дослідження) // *Cantus Catholici a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe.* – Bratislava, 2002. – С.155–166.
14. Žeňuch P. *Medzi Východom a Západom: Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na Východnom Slovensku.* – Bratislava, 2002; Див. також: Žeňuch P., Cyril Vasil'SJ. *Cyrillic Manuscripts from East Slovakia. Slovak Greek Catholics: Defining Factors and Historical Milieu.* *Cyrilské rukopisy z východného Slovenska. Slovenskí greckokatolíci, vzťahy a súvislosti.* – Roma – Bratislava – Košice, 2003. – С.319–320; Його ж: *Kyryllische paraliturgische Lieder. Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert. Cyrilské paraliturgické piesne. Cyrilská rukopisná spevníková tvorba v bývalom Mukačevskom biskupstve v 18. – 19. storočí.* Herausgegeben von Peter Žeňuch. – Köln – Weimar – Wien, 2006.
 15. Žeňuch P., Medwedyk J., Žeňuch K. *Jazykovo-historický, kultúrny a literárny vývin hraničného slovensko-ukrajinského regiónu v 18. a na začiatku 19. storočia // XIII. Medzinárodný zjazd slavistov v L'ubl'ane. Príspevky slovenských slavistov.* – Bratislava, 2003. – S.171–184.
 16. Зосим О. *К проблеме святы украинского и словацкого духовного песенного творчества XVII – XVIII вв. // Київське музикознавство.* – К., 1998. – Вип.1. – С.28–33.
 17. Штерн Д. *Відносини набожних пісень до літургії у східних слов'ян в XVII–XVIII ст. // Slovensko-rusinsko-ukrajinské vzťahy od obrodzenia po súčasnosť.* – Bratislava, 2000. – С.321–330.
 18. Škoviera A. *Stretnutie východnej a západnej teológie v spevníku J.Juhaseviča z roku 1811 // Slovenská, latinská a cirkevnoslovanská náboženská tvorba 15. – 19. storočia.* – Bratislava, 2002. – S.403–421.

The article focuses on the research of the history of spiritual song in the Transcarpathian Ukraine in the XIX century. Special attention is drawn to the manuscript song-book (collections of songs) of the second half of the XIX century. Their detailed archeographic description and the textological study of some selected text have been made.

Key words: spiritual song, manuscript song-book, Transcarpathian Ukraine.

УДК 783.65

ББК 85.319.9

Ірина Матійчин

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА ПІСНЯ В ГАЛИЦЬКИХ АВТОРСЬКИХ ПІСЕННИХ ЗБІРКАХ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

У статті розглядаються авторські збірки українських духовних пісень, видані в Галичині наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст., як важливі джерела вивчення духовних пісень цього періоду. Аналізується їх склад, структура, призначення, пропорції старого й нового пісенного матеріалу тощо. Звертається увага на пісні з авторських збірок, які зазнали змін під час передруку, і виявляється характер цих змін.

Ключові слова: паралітургійний спів, церковно-народні пісні, пісенний матеріал, самолівка, богослужбові піснеспіви, гармонізація, фактура.

В історії української духовної музики, через вимушене припинення її творчого життя та наукових досліджень, залишається багато білих плям, до розкриття яких науковці мають змогу долучитися тільки в наш час. Однією з таких недосліджених ділянок є українська духовно-пісенна творчість кінця ХІХ – першої половини ХХ ст., що активно розвивалася в Галичині. Саме вона, продовжуючи давні духовнопісенні традиції, склала підвалини сучасного етапу розвитку українського духовного піснярства. Важливість і актуальність кращих духовнопісенних зразків кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. виявляється в їх практичному використанні в храмах і поза ними в наш час. Тому, звільнившись від атеїстичної ідеології і пов'язаних із нею заборон, своєчасним і потрібним є вивчення джерел українського духовного піснярства, зокрема авторських духовнопісенних збірок кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.

Перші спроби фахово висвітлити видання духовних пісень згаданого періоду, зокрема авторських збірок, проявилися тільки з постанням незалежності України. Вивченню авторських співаників передували видані у свій час рецензії на вихід у світ низки збірок. Деякі з них стали єдиним свідченням, що характеризує склад на сьогодні втрачених співаників.